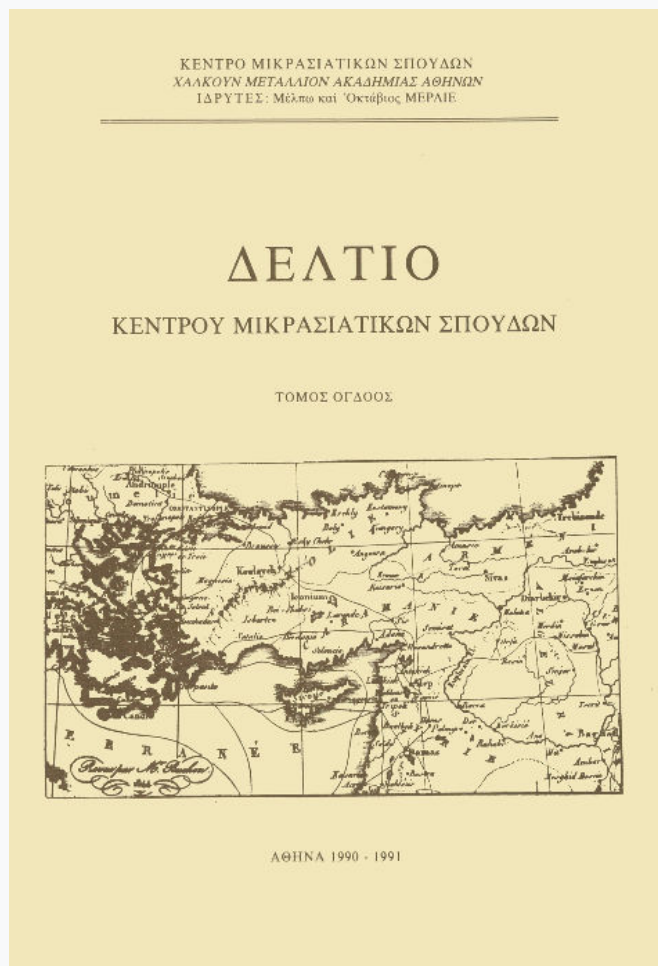

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)

Klaus Belke - Norbert Mersich, Phrygien und Pisidien (Tabula Imperii Byzantini 7)

Νίκος Α. Γκιολές

doi: [10.12681/deltiokms.242](https://doi.org/10.12681/deltiokms.242)

Copyright © 2015, Νίκος Α. Γκιολές

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γκιολές Ν. Α. (1990). Klaus Belke - Norbert Mersich, Phrygien und Pisidien (Tabula Imperii Byzantini 7). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 261–263. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.242>

Klaus Belke - Norbert Mersich, *Phrygien und Pisidien (Tabula Imperii Byzantini 7)*, Βιέννη 1990, σσ. 462, εικόνες 161 και 2 χάρτες.

Ὁ ἕβδομος τόμος τῆς σειρᾶς *Tabula Imperii Byzantini* ποὺ ἐκδίδει ἡ Αὐστριακὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ διαπρεποῦς βυζαντινολόγου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Herbert Hunger, παρουσιάζει δύο σημαντικὲς περιοχὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴ Φρυγία καὶ τὴν Πισιδία. Ἐκτίθεται ἐδῶ ἡ ἱστορικὴ γεωγραφία τῶν περιοχῶν στὴ μακραίωνη βυζαντινὴ περίοδο μὲ βάση τὶς ἱστορικὲς μαρτυρίες καὶ ἐξαντλητικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἀρχαιο-λογικῶν καταλοίπων ποὺ ἔχουν ἐπιβιώσει ὥς σήμερα.

Μετὰ ἀπὸ σύντομο πρόλογο ἀκολουθεῖ τὸ ἐπεξηγηματικὸ κεφάλαιο, ὅπου παρατίθενται καὶ σχολιάζονται τὸ σύστημα ποὺ ἀκολουθήθηκε γιὰ τὴ μεταγραφὴ στὸ λατινικὸ ἀλφάβητο τῶν ἑλληνικῶν, τουρκικῶν καὶ ἀραβικῶν λέξεων, ὁ τρόπος δόμησης τῶν λημμάτων καὶ τὰ χαρτογραφικὰ σύμβολα. Παρατίθεται στὴ συνέχεια κατάλογος τῶν εἰκόνων καὶ οἱ βραχυγραφίες τῆς πλούσιας βιβλιογραφίας.

Ἀπὸ τῆ σ. 43 ἀρχίζει ἡ ἐκτενὴς εἰσαγωγή ποὺ χωρίζεται σὲ ἑπτὰ ἐνότητες καὶ κάθε ἐνότητα σὲ ἐπιμέρους κεφάλαια. Στὴν πρώτη ἐνότητα (σσ. 45-51) γίνεται ἀναδρομὴ στὰ ἱστορικὰ-γεωγραφικὰ ὅρια τῶν περιοχῶν ποὺ ἐξετάζονται καὶ ἐπισημαίνονται οἱ ἀλλαγὲς ποὺ ὑπέστησαν κατὰ καιροὺς καθὼς καὶ οἱ διαφορετικὲς ὀνομασίες ποὺ πῆραν. Ὁ διαμελισμὸς τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν μεταξὺ τῶν νέων διοικητικῶν περιφερειῶν, τῶν θεμάτων, στὴ διάρκεια τοῦ ὀγδόου αἰῶνα εἶχε ἀποτέλεσμα τὴν ἐγκατάλειψη τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν, οἱ ὁποῖες πλέον σποραδικὰ μόνο ἀναφέρονται στὶς πηγές. Ἀκολουθεῖ (σ. 52 καὶ ἐξῆς) ὁ γεωγραφικὸς προσδιορισμὸς τῶν περιοχῶν τῆς Φρυγίας καὶ Πισιδίας μέσα στὰ πλαίσια τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἐκτίθεται ἡ γεωφυσικὴ μορφολογία τῆς περιοχῆς (ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, τὰ βουνά, οἱ λίμνες, τὰ ποτάμια καὶ τὸ κλίμα). Στὴ συνέχεια (σ. 62 καὶ ἐξῆς) συζητοῦνται οἱ πλουτοπαραγωγικὲς δυνατότητες τῆς περιοχῆς ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴ γεωγραφικὴ μορφολογία καὶ τὸ κλίμα. Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση κάθε περιοχῆς ποὺ κυρίως εἶναι ἀγροκτηνοτροφικὴ καὶ ἐμπορικὴ καὶ ἐν μέρει μεταλλευτικὴ ἔχει ἄμεση ἐπίδραση στὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν κατανομὴ του σὲ οἰκισμούς. Χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ δημογραφικὴ σκιαγράφηση οἱ γραπτὲς μαρτυρίες ποὺ ἀναφέρονται σὲ φημισμένα προϊόντα καὶ ἐμποροπανηγύρεις. Ἐξετάζονται οἱ αὐτοεμειώσεις τοῦ πληθυσμοῦ ἐξ αἰτίας φυσικῶν καταστροφῶν, λοιμῶν καὶ λιμῶν, καθὼς καὶ οἱ περιστασιακὲς προσπάθειες τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας γιὰ ἐνίσχυση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ μὲ τὴ μετοίκηση πληθυσμῶν ἀπὸ τὸ βαλκανικὸ χῶρο, κυρίως Σλάβων. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνα μεγάλα

άστικά κέντρα της Φρυγίας και Πισιδίας καταστρέφονται από τις εισβολές των Σελτζούκων και σταδιακά από την εποχή αυτή αυξάνουν το τουρκικό στοιχείο.

Από τη σ. 71 αρχίζει η αναδρομή στην ιστορία των περιοχών από τους αρχαιότετους χρόνους μέχρι την οριστική πλέον επιβολή της κυριαρχίας των Τούρκων τον δέκατο τρίτο αιώνα. Διερευνάται το πρόβλημα της καταγωγής των λαών που κατοίκησαν εδώ, ή διοικητική τους οργάνωση, ή σχέση με τους πέριξ λαούς και εκτίθενται τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην περιοχή. Η μελέτη χωρίζεται σε ιστορικές ενότητες, οι οποίες οριοθετούνται από την εισβολή νέων λαών στην περιοχή των Αράβων στα μέσα του έβδομου αιώνα και των Σελτζούκων Τούρκων που θα κυριαρχήσουν στην περιοχή μετά τη μάχη του Ματζικέρτ το 1071. Τέλος διερευνώνται οι άλλες-πάλληλες προσπάθειες των Βυζαντινών για ανάκτηση ορισμένων περιοχών από την εποχή αυτή μέχρι τον πρώιμο δέκατο τρίτο αιώνα που κυριαρχούν οριστικά πλέον οι Τούρκοι.

Από τη σ. 125 αρχίζει η εξέταση της πορείας του Χριστιανισμού στην περιοχή και η εκκλησιαστική οργάνωσή της. Ίδιαίτερα διεξοδική είναι η διαπραγμάτευση της αΐρεσης του Μοντανισμού, ο οποίος εμφανίστηκε στη Φρυγία τον δεύτερο αιώνα και είχε πλατιά εξάπλωση στη Μικρά Ασία. Αΐρεση την οποία πολέμησε σκληρά η εκκλησία σε συνεργασία με την πολιτεία. Ακολουθεί η μελέτη της εκκλησιαστικής οργάνωσης της περιοχής μέχρι και τον δέκατο τέταρτο αιώνα.

Από τη σ. 139 και εξής μελετάται το όδικο σύστημα. Οι βασικές οδικές αρτηρίες της ύστερης αρχαιότητας συνεχίζουν να είναι σε χρήση και το Μεσαίωνα. Στην αποκατάσταση του οδικού δικτύου χρησιμοποιούνται ή *Tabula Pentingeriana* και άραβικό όδοιπορικό σε συνδυασμό με τις ιστορικές μαρτυρίες και τα λίγα αρχαιολογικά κατάλοιπα που επισημάνθηκαν.

Σε τμήμα της εισαγωγής εξετάζεται το οχυρωματικό σύστημα της περιοχής. Τα κάστρα που είναι γνωστά από τις πηγές και τα λίγα των οποίων σώζονται ερείπια.

Από τη σ. 167 αρχίζει το κύριο μέρος της μελέτης, ο λημματικός κατάλογος των ιστορικών πόλεων και θέσεων της περιοχής. Αναφέρονται με αλφαβητική σειρά οι ελληνικές ονομασίες των θέσεων που είναι γνωστές από τις πηγές ή έχουν ταυτισθεί με ακρίβεια. Παρατίθενται συνάμα και οι σημερινές τουρκικές ονομασίες. Στις περιπτώσεις που υπάρχουν αρχαιολογικά κατάλοιπα και δεν είναι δυνατή η ταύτιση με, από τις πηγές, γνωστό χώρο αναγράφεται το σημερινό τουρκικό τοπωνύμιο. Προσδιορίζεται επακριβώς η θέση με χιλιομετρικές αποστάσεις από παρακείμενα σημαντικά τοπωνύμια. Παρατίθενται επιγραμματικά, όπου υπάρχουν, οι ιστορικές μαρτυρίες και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα που επισημάνθηκαν με τη σχετική βιβλιογραφία.

Το βιβλίο κλείνει με δύο εύρητηρια: ένα γενικό ονομάτων και πραγμάτων και ένα τοπωνυμίων. Οι αναφορές σε επισημανθέντα αρχαιολογικά κατάλοιπα

πα συμπληρώνονται σὲ μεγάλο ποσοστὸ μὲ 161 εἰκόνες καὶ δύο χάρτες. Συνολικὰ θεωρούμενο τὸ ἔργο διακρίνεται ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τῆς σειρᾶς στὴν ὁποία ἐντάσσεται, τὴν ἀκριβολογία καὶ τὴν ἐμβριθεία, ποὺ διακρίνουν τὸ γερμανικὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ μνημειῶδες ἔργο ἀναφορᾶς γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Πισιδίας καὶ ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε μελετητὴ τῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

N.A. ΓΚΙΟΛΕΣ

Henry Roseveare, *Markets and Merchants of the Late Seventeenth Century. The Marescoe - David Letters 1668-1680*, Oxford: Oxford University Press, 1987, σσ. 668.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας παρουσιάζει τὸ παραπάνω βιβλίο, τὸ ὁποῖο περιέχει 480 ἐπιστολὲς μαζὶ μὲ μιὰ εἰσαγωγή τοῦ συγγραφέα. Αὐτὲς ἐπιλέχθηκαν ἀπὸ ἓνα σύνολο 10.000 περίπου γραμμάτων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀλληλογραφία τῶν Charles καὶ Leonora Marescoe καθὼς καὶ τοῦ Jacob David —στοὺς ὁποίους ἀνῆκε ἐμπορικὴ ἐταιρεία στὸ Λονδίνο— μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς συνεργάτες τους σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς καὶ ἀσιατικὲς πόλεις. Ἀπὸ τὶς σαράντα τέσσερις ἐπιστολὲς ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ἀνατολὴ ἔχουν ἐκδοθεῖ μόνο οἱ δεκαοκτώ, γραμμένες ἀνάμεσα στὰ 1675-1678.

Οἱ ἀγγλο-ὀθωμανικὲς ἐμπορικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν ἓνα θέμα στὸ ὁποῖο δὲν ἔχουν ἀφιερωθεῖ πολυάριθμες μελέτες. Ἡ πρώτη μονογραφία, ὕστερα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Alf. Wood, *A History of the Levant Company*, Ὁξφόρδη 1953, δημοσιεύεται μόλις τὸ 1977 ἀπὸ τὴν Suzan Skilliter, *William Harbor and the Trade with Turkey, 1578-1582*, Ὁξφόρδη. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δυτικῶν ἐρευνητῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα ἦταν μικρότερο ἀπὸ αὐτὸ τῶν τούρκων συναδέλφων τους. Ἀλλὰ τὰ λίγα τουρκικὰ ἄρθρα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, ἐξαιτίας τῆς γλώσσας, ἔγιναν ἐλάχιστα γνωστὰ ἐξω ἀπὸ τὴ χώρα τους.

Ἡ ἔκδοση τῆς ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στὴν ἀγγλικὴ ἐταιρεία μὲ ἔδρα τὸ Λονδίνο καὶ τοὺς πράκτορές της στὴν Ἀνατολή (Χαλέπι, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη), συμβάλλει στὴ συμπλήρωση τῆς εἰκόνας τοῦ μεταξὺ τους ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ θίγει μιὰ πλευρὰ τοῦ ὄχι ἰδιαίτερα γνωστῆ. Ἐνῶ ὁ Wood μὲ τὸ πρῶμο ἀλλὰ ὄχι ξεπερασμένο βιβλίο του μελετᾷ τὴν ἐπίσημη πλευρὰ τῶν ἀγγλο-ὀθωμανικῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ὅπως ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἐταιρείας ποὺ κατεῖχε τὸ μονοπώλιο αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ